

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Om Videnskabelighed og dens Fremme, især med Hensyn paa Fædrelandet

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Om Videnskabelighed og dens Fremme, især med Hensyn paa Fædrelandet", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1807_63-txt-shoot-idm122.pdf (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Om Videnskabelighed* Ved Videnskabelighed forstaaer jeg Sands for den menneskelige Aands harmoniske Udvikling, uden Hensyn paa dennes Forhold til Hverdagslivet. Idealet for den harmonisk udviklede menneskelige Aand anskuer jeg, som en Gestalt, hvis Fødder hæfte ved Jorden, skiøndt Issen rører Stierne, hvis vidtstrakte Arme omfatte Naturen, for hvis Øine Fortid og Nutid ligge klare, og selv Himlen er giennemsigtig. Man misforstaae mig kun 250her ikke, og forvexle ei Tankens Ideal med den høieste Udviklingsgrad, Aanden under Jordlivets Indskrænkning kan naae. og dens Fremme, især med Hensyn paa Fædrelandet.

Scribendi recte sapere est et principium et fons.

Horats.

En for det tænkende Menneske saare værdig Syssel er det, med opmærksomt Øie at betragte Videnskabelighedens Stilling i hans Tidsalder. Seer han den blomstrende stræbe med sin mangfoldige Krone mod Himlen; seer han Menneskene trindt om dens Rod indsuge Safterne, der ved Kredsløb i Skabningens store Legeme ene kan vise dette som besælet, og give Livet Betydning; da har han fundet Glædens rene Kilde, hvis klare Vande vise ham, ved stadig Rinden, Veien ind i de tilstundende Aldere, hvor en tifold skønnere Tilværelse aabner sig for hans Blik.

Seer han den derimod som en visnende Plante, hvis splittede Stængler ligesom trygle et uselt Livsskin af de kneisende Stammer, der ranede dens Safter; da kan han vel, nedbøiet af Kummer, øiebliklig tabe Modet, men aldrig vil han dog fristes til at ligne Leiesvendene, der kun forhale Plantens Død, ved at lade den døe daglig. Et Blik paa de svundne Tider, paa Videnskabeligheds eget Værd, og han vil med Foragt nedskue paa de usle Bestræbelser, der vanære deres Organer og Tidsalderen. Kun med bitter Spot vil han svare de Elendige, der haane Videnskaberne, og spørge med sand dyrisk Naivitet, om da de Viises Steen er funden, om de af dem kunne lære at skabe det almægtige Metal? Han vil 251sige dem, at Naturen skjulte Guldet i de haarde Klipper, for at hindre dets Opstigen blandt Menneskene, da den forudsaae, de derved vilde ligesom nedstige i dets tømte Leie.

Naar Tvivlerne, som ei erkiænde anden Høihed, end den, der kan rage frem for det ydre Øie, kun aabne Historiens Rulle, for at pege hen paa Perser, og Hunner, og de Flere, der ei skyldte Videnskabelighed den ophøiede Plads, de beklædte; da vil han svare: som Masser, kunne Nationerne, uden sand Agtelse for Videnskab i høiere Betydning, uden fortrolig Kundskab til den, velte sig knusende hen over Kloden. De kunne aftvinge den medlevende Slægt et Noget, de selv kalde Beundring, skiøndt det kun er en Gruen af samme Art, som den, vi paa Oceanets Bredder maatte føle ved Skimt af en Lavastrøm, der omslyngede Palladser og Hytter med sine gloende Arme, og som vi forgiæves vilde stræbe at standse, hvis den naaede os; men dog var den delphiske Apol stærkere end Brenni Legioner, og med sande Farver malte Digteren disse Fortids og Fremtids Scener, da han qvad:

Jene gewaltiger Wetterbäche
Aus des Hagels unendliche Schlossen,
Aus den Wolkenbrüken zusammengeflossen,
Kommen finster gerauscht und gegossen,
Reissen die Brücke, und reissen die Dämme
252Donnernd mit fort in Wogengeschwemme,
Nicht ist, was die Gewaltigen hemmt;
Doch nur die Augenblick hat sie gebohren,
Ihres Laufes furchtbare Spur
Geht verrinnend im Sande verloren,

Die Zerstörung verkündigt sie nur.

Kun Videnskabelighed er det, der kan give Slægter og Individder den varige Storhed, og kun den var det ogsaa, der reiste Grækerne et Tempel, hvis Søiler ere sammenvoxede med Jordens Grundstøtter, og paa hvis Alter de største Genier skulle, som Slægtens Udvalgte, ofre sig selv til de sildigste Tider.

Disse Bemærkninger ere langt fra at være nye, men med ubehagelig Kraft maa de indtrænge sig hos enhver opmærksom Beskuer af Nutidens Digten og Tragten. At gjøre Videnskaberne til blotte Vehikler for Livsnydelsen, er at betage dem deres Eiendommelige, da de derved faae en blot endelig Tendents, og ligesom indskrænkes til Menneskets afmaalte Jordliv. At sætte dem i Politikens eller hvilkensomhelst anden Tieneste, er at bortjage dem fra Jorden; thi fri, som den himmelske Gnist, hvorfra de alle udspringe, taale de ingen Slavelænker, men svinge sig op i den rene Æther, fulgte af Mængdens Haan, og deres Venners dybe Sukke.

Det er ikke blot en Fichte og Arndt, men alle Europas Herlige, der sukke over Tidsalderens Van253art, dens Blindhed for sand Videnskabelighed og Menneskeadel; og tør man vel nægte, at det var Frankerigs Revolution, der standsede Videnskabelighed, ved at drage det oplyste Europas Øie fra Himlen til Jorden, for at skue en ny Himmel paa Jorden?

Dog, jeg vil ikke dvæle ved de sørgelige Syner, Europa frembyder, men vende mig til Fædrelandet. Ikke, som om jeg troede, at det kan være Skiolds Afkom ligegyldigt, hvorledes Tingenes Løb omskiftes i det øvrige Europa, eller holder det for vanærende, at være Kosmopolit i Ordets ædle Betydning; thi aldrig kan ægte Fædrelandskiærlighed byde Mennesket, at forstørre sin Indskrænkning, ved at binde sig til et Lands Grændsepæle, og jeg troer, med Schiller, det var et stort Skridt fremad, at Borgeren atter blev Menneske.

Jeg kaarede denne Plet, fordi den lettere lod sig overskue af mit mere kortsynede Øie; fordi Nordens kraftfulde Old bandt mig stærkere til den, end Fødselen kunde; og fordi jeg ei troede det ganske unyttigt at sige mine Landsmænd, hvad der efter min Mening bidrager eller kan bidrage til at give dem en højere eller lavere Rang som Mennesker.

Danmark og Norge eller Fædrelandet burde være et trygt Fristed for Videnskab og Konst, naar Vaabengny og Mørkets Aander forjage dem. Der er Fred 254 inden vore Landemærker, og Han, Landets fredrige Fader, der, som Digteren saa skønt siger:

Med Retsind og Aarvaagenhed utrættet staaer
For Danmarks Eden, ei med Hævnens Sværd, men liig
En Engel, med Uskyldighedens Palmegreen,
Og vifter Kampens sorte Pest fra sine Børn,

Han ønsker ikke, at dræbe Aanden, for at lede Maskiner.

Men kunne vi rose os af at være, hvad vi i denne Henseende burde? Det er kun en Gientagelse af vore Ypperstes Udsagn, naar jeg svarer: nei! Men desværre! Svaret er ikke bygget paa Autoritet; thi Enhver, som kiænder noget til vor Litteratur og den herskende Tone, kan og maa give det samme.

Strængt taget, har man vel ikke Ret til at slutte fra et Lands Litteratur til dets Videnskabelighed; thi ligesom hiin kan blomstre en kort Tid, skiøndt denne er indskrænket til faa Individder; saaledes var det og muligt, at denne kunde bestaae, efter at hiin var gaaet til Grunde. Imidlertid tør man dog antage, at det Folk, hos hvem gode Skrifter blive en Siældenhed, enten har tabt eller snart vil tabe Videnskabelighed og højere Dannelsen. Ogsaa er Grunden klar, thi det udviklede Menneske sporer stedse Trang til at overføre sin Form paa Andre, og stærk maa den Muur være, som skal standse ham; men er Muren saa stærk, da vil ogsaa Videnskabernes Sol snart skiule sig bag 255den, og Efterskinnets matte Lysning tabe sig i det fremvældende Mørke.

Videnskabelighed og Litteratur forholde sig da til hinanden vexelviis som Aarsag og Virkning, i det denne forudsætter hiin, og tillige fremhielper den.

Jeg dølger slet ikke min Frygt for, at vi allerede staae paa et Punkt, der spaaer Begges Undergang. End ikke da viger Frygten, naar jeg frydfuld beskuer nogle af de sildigere Dages Digte, som Europa burde kiænde, de enkelte Skud, der vidne om livfuld Væren; thi dette Liv og denne Kraft udsprang ikke af Døgnets Skiød, det er opfangede Straaler, der endnu varme og lyse en føie Tid, efterat vor Sol vendte sig paa Banen; den Lunkenhed, næsten maatte jeg sige, Kulde, hvormed de modtages, den uædle Nysgiærrighed, hvormed de begabes, isteden for at nydes, ere mig en sørgelig Borgen for, at jeg taler Sandhed. Vor Litteratur anskuer jeg som en Druknet, der for sidste Gang anspænder sin Kraft, og raaber høit om Hielp i Asamaal; men, næsten tom er Strandbredden, og de Faa, som stande der, tvivle saare paa, at han kan betale sin Redning i en Mynt, for hvilken de have Sands.

Skal denne Ringeagt for Videnskabeligheds ædle Tolk vedvare, hvad bliver da Følgen?

Svaret hører jeg trindt mig: at Ingen mere fristes til den Daarlighed, at sætte Penge i Bøger, som 256dog egentlig nytte til Intet, og bestandig tabe deres Værd, at man snakker mindre, og handler mere, kort, man bliver ret forstandige og vindskibelige Jordborgere, som finde en reellere Qvægelse i god Mad og den ædle Druesaft, end Krøniker, Spidsfindigheder og Rimerier kan give.

Uagtet jeg nu har den dybeste Ærbødighed baade for hiin gyldne Sentents:

Kloge paa Himmelens Løb, de ere kun Narre paa Jorden,

og for den hele Kommune, som ved den blev riig, og feed, og mæt af Dage, vil dog vel Ingen fortænke mig i, at jeg siger omtrent det samme i mit eget Sprog.

Følgen vil blive, at de Vange, som, rørte af Holbergs Tryllestav, atter fremskiøde saa herlige Væxter, som Evald beplantede med Oldtidens hellige Ege, som Saxos og Snorros de herlige Sønner fyldte med Gienlyd af Nordboens klirrende Skiolde, som en Baggesen bestrøede med Vaarens sødtduftende Lillier, men som allerede synes at mangle Plads for en Oehlenschlägers Harpe

Af Biørnesener og af Egetræ,

for det sorte Skiold, hvorpaa han opruller det

— rigelig indsprængte Blomsterflor,
Som Østens Æther let og giennemsigtigt,

og hvis hyppige Tidsler alt synes at vente paa den langørede Slægt; at disse vorde en Sandørk, kun 257giennemvandret af belæssede Kameler, der bringe Hverdagslivet sin nøisomme Føde.

Men skulle vi klage mistrøstige, og være uvirksomme Tilskuere af Ødelæggelsen, der nærmer sig?

Nei, dristig ville vi beskue de Hindringer, der møde Videnskabeligheds Opkomst, bekjæmpe, og, om muligt, seire over dem; thi kun en saadan Sorg, der arbejder paa sit Ophør, egner Mænd, og danske Mænd.

Ogsaa jeg vil her nedlægge mit Offer paa Fædrelandets Alter, og tør troe, at det, trods sin Ubetydelighed, vil behage de alraadende Guder; thi det kom fra et Hierte, der, knust af Ødets tunge Haand, endnu er giennemglødet af Følelse for de Himmelske, og for Videnskab og Konst, deres Billeder paa Jorden.

Det er ingen ualmindelig Paastand, at det er vore Trykkelove, og Umuligheden af stor Afsætning i et lidet Land, der foraarsager Litteraturens Magerhed.

Dersom Lyst til Videnskab var almindelig, og der vistest varm Interesse for hvert siældent Produkt, der fortiente den, da vilde hiin Paastand være langt vigtigere, end nu, da det Modsatte er Tilfældet; men dog ville vi lidt nøiere betragte den.

258Jeg veed ikke rettere, end at alle ældre Trykkelove ere ophævede ved Forordningen af 27de Sept. 1799, og uagtet nogle Punkter i samme maaskee taale en, for Videnskaberne mindre gunstig, Tydning, troer jeg dog ikke, de ville finde sig synderlig trykkede af den, især dersom det ved et Kongebud indskiærpedes Dommeren at holde sig nøie til den, uden nogen Anvendelse af ældre Love*. Her være det mig tilladt at gjøre et Spørgsmaal til Danmarks Lovkyndige: hvorvidt kan en Forfatter, efter de giældende Love for Trykkefriheden, ansees strafskyldig ved at dadle en afdød dansk Konge? Spørgsmaalet er ikke uvigtigt for Nordens Historie, og sikkert var det at ønske, vi herom havde en nøiagtig Bestemmelse, hvorved Historieskriveren sikkedes for, imod sin Villie at paadrage sig Tiltale, og naar videnskabelig Anonymitet tillodes.

Jeg siger med Flid: videnskabelig Anonymitet; thi dermed behøvede den juridiske jo slet ikke at være forbunden.

Naar enhver Bogtrykker blev, under Tabet af dansk Borgerret, Skribentens haardeste Straf, tilholden, at opgive Navnet paa Forfatteren til ethvert Skrift, der sattes under Tiltale, da vilde neppe i et heelt Aarhundrede det Tilfælde indtræffe, at den Skyldige undgik Lovens Straf.

259Gives derfor ingen anden Grund imod Anonymiteten, vil sikkert vor oplyste og liberale Regiering giengive Fædrelandet sit videnskabelige Palladium.

Under den foreslagne eller en lignende Indskrænkning, vilde den aldrig kunne tillukke Bagvaskelse eller Kaadhed til at omsprede sin giftige eller umodne Sæd; men i dens Ly vilde mangan skiøn og duftig Blomst, der nu ei tør hæve sig fra Jordens moderlige Skiød, spire og fremvoxe til Fædrelandets Hæder og Gavn, til Videnskabeligheds Fremme.

O! at de Mænd, der stande Thronen nær, ville hædre sig selv ved at være Videnskabernes Talsmænd!

Sikkert vilde den Ædle, der klæder Leirekongens Stoel, aabne sit Øre for Musernes Bøn, og da skulle deres Navne hos den sildigste Efterslægt glimre ved Siden af Kristians og Frederiks.

Men, naar jeg tilstaaer, at Anonymitetens Ophævelse har skadet og maa nødvendig skade Videnskaberne, i det Skribenten nødes til en Forsigtighed, der slet ikke er grundet i Sagens Natur, og i det den undseelige Yngling savner Ægiden, der ene kunde beskytte ham i Prøvetiden mod de Pile, der blive saarende, naar et kiændt Individ er deres Maal; saa troer jeg derfor ingenlunde, at Litteraturen staaer og falder med den, da det er en langt høiere Aand, hvis Nærværelse fremdriver, og hvis Fraværelse standser 260 Presserne, saavidt disse staae i Videnskabeligheds Tieneste.

Er det saa, at vort Land er for lidet til at have en egen Litteratur, og er denne Videnskabelighedens nødvendige Betingelse, da maatte man, trods den inderligste Kiærlighed til Dannersproget, fristes til at afsværges det; men det er ikke saa. Danmarks Litteratur oplevede ingen Middag, men en Morgenrøde havde den engang, og da saa man, den kunde være til.

Naar man derfor siger, at den ringe Afsætning er Aarsagen til Faaheden af de litteraire Producter, da maa det vel forstaaes saaledes, at Nationen har tabt sit Anlæg til videnskabelig Stemning. Der kiøbes dog sikkert nu flere Bøger, end i hiin heldigere Epoke, og at Skrifterne af dem, der dannedes i den, og efter dens Billede, blive uafsatte, er en nødvendig Følge af den bedre Sandses atter fornyede Slummer.

Læsning er blevet Tidsfordriv, og hvad Under da, at Bøger, der forudsætte Tænkning og dybere Følelse, og altsaa for hiint større Øiemeed ere aldeles upassende, afskyes, endnu mere end – den ny Retskrivning?

Foragt for Modersmaalet, angives ogsaa som Aarsag til Litteraturens Forfald. Man indseer let, 261 jeg ei heller troer at kunne underskrive dette, thi var end denne Foragt mere udbredt, kunde den dog aldrig hindre Skribenten, der føler sit Kald, fra at skrive i det Sprog, der ene forstodes af Mængden blandt hans Landsmænd, ei heller disse fra at læse og anskaffe hans Skrifter, naar de kun selv vare videnskabelig stemte, og ventede noget Udbytte.

Ingen troe imidlertid, jeg vil nægte denne Ringeagts Tilvær^{*} – Al denne Ringeagt, som, støttende sig paa Sprogets Fattigdom, kan være ret godt motiveret, fremlyser af følgende Samtale, jeg engang havde med en vis lærd Philolog: *Han*. Det danske Sprog er fattigt. *Jeg*. Saa? *Han*. Ja, thi mange tyske Adjectiver kunne ei oversættes uden ved Omskrivning. *Jeg*. Saa er Romersproget ogsaa fattigt, thi mange danske Adjectiver, f. Ex. usynlig, ubegribelig, &c, maa jo paa Latin omskrives. *Han*. Nei, deri ligger just Romersprogets Kraftfortrin, og næsten alle de danske Adjectiver, som ere sammensatte med u, ere tvetydige. Man kalder saaledes baade den Ting, man ei har seet, og den, man ei kan see, usynlig (!!!)" At jeg maatte skamme mig, og tie, begribes let; men vil man sige, at den Lærdes Beviisførelse ikke var saa ganske logisk, da svarer jeg, at det er en crimen læsorum summorum honorum; thi hiin Lærde er Doctor i Philosophien. Jeg har især antegnet denne Anecdote til Advarsel for de Faa, der maatte 262 finde sig fristede til at paastaae det Paradox, at der paa Dansk kan skrives noget, som er værdt at læse. Det er sandelig ei den eneste Gang, jeg af saadanne stærke Kæmper er – figurlig talt – slagen til Jorden, naar jeg var enfoldig nok til at forsvare dansk Sprog og dansk Litteratur. Qvod cavere possis, stultum est admittere . , eller med en Tøddel forsvare den, 262 fordi den ikke kan gjøre saamegen Skade, som den gierne vilde. Nei, sandt er det, at den Begeistring, som ved Holberg vakte for Modersmaalet, er en Antiquitet, der, som alt Sligt, beles af de Forstandige, og at den baade i sin Fødsel og Død fulgte af hiin bedre Stemning for Videnskab, hvilket er Aarsag i, at man stundom forvexler dem. Gives der end ikke mange Ryger, der offentlig ville skyde til Maals efter Sproget, saa gives dog Mange, i hvis Øren det klinger ligesaa garstig, som fordem i Spaziers. Der gives vist flere Huse, hvor dansk er Tienersproget, og andre, hvor det ei engang er saa meget, ligesom der vel gives Cirkler, hvor en dansk og dum Bog ere eenstydige Ord, hvor Cavalieren vilde rødme og Damen lee, naar de overraskedes med en saadan. Der findes sikkert Mange, som troe at skaffe sig en vis Anseelse ved at kunne stave Tydsk eller Fransk, men ikke læse Dansk. Det er endelig vel ikke siældent, at de, som især have Evne til at kiøbe Bøger, troe, disse maa i det mindste have passeret 263 Elben, om ikke Rhinen med, for at fortiene en Plads paa deres Hylde.

Alt dette er harmeligt for enhver ægte Dansk, og dobbelt harmeligt under en saa dansk Regiering^{*} – Vort Sprogs Foragtere maa ikke troe, jeg mener det saa slemt, som jeg siger. Af Frygt for Guldberg og andre slemme Folk tør jeg ikke offentlig gjøre fælles Sag med dem; men i Grunden er jeg dog fuldkommen enig med Fader Holberg, der – Gud lønne ham for det og mere! – kaldte det skammeligt, at frakiænde Nogen Navn af god Patriot, fordi han ringeagtede Landets Sprog, naar han kun ikke vragede dets Penge, Embeder, Korn, og andre vigtige Ting. Alt dette er for dem og mig endnu langt lysteligere at læse i Hr. Baronens 312te Brev, hvortil jeg for Korthedens Skyld vil henvise . , men paa Hovedsagen har det efter mine Tanker ei megen Indflydelse, da det Modsatte kunde være Tilfældet, uden at Videnskabelighed her ved vandt noget. De, der kunne ringeagte en Bog for Sprogets Skyld, vide ei, hvortil Bøger skulle bruges, og temmelig ligegyldigt er det vel, enten danske, eller tyske, eller franske Bøger kiøbes af den, der kun som Guddomme hylde de forvanskede Træbilleder af Venus eller Bachus, og sig selv, som Tankeløshedens levende Contrafei. Tilfældige Omstændigheder kunne modificere denne Dom; men Vindingen ved, at danske 264 Bøger kiøbtes uden at bruges, vilde dog stedse være liden, og meest betydelig for Provindsernes Møl, der nu maa faste,

medens deres lykkeligere Brødre fødes af det gamle og nye Nord i Bogladerne.

Skulde man nu endog, efter nøie Overveielse, finde, jeg lagde for liden Vægt paa de nævnte Litteraturens Hindringer, vil man alligevel være enig med mig i, at Hovedgrunden til vor nærværende litteraire Stilling er Mangel paa videnskabelig Stemning, og Opdagelsen af denne Mangels Aarsager bliver lige nødvendig.

Jeg troer, de vigtigste ere:

Den voxende Irreligiøsitet og Usædelighed, og Mangel paa videnskabelig Dannelse hos vore unge Studerende.

Maaskee ville nogle Videnskabsvenner smile ved min første Paastand, og ansee dens Mulighed for et af Tidernes mindre gunstige Tegn; men jeg tør troe, man vil dømme noget anderledes, dersom det lykkes mig at udvikle, hvad jeg herom tænker.

Jeg er Kristen, og i de fleste Dele, hvad man uegentlig kalder: luthersk Kristen, men derfor kan jeg aldrig mene, at enhver Afvigelse fra Augsburgsconfessionen skulde være skadelig for Videnskaberne. At derimod de, hvis Gud er deres Bug, ei kunne elske hine Himmelens rene Døttre, vil man da vel ogsaa indrømme mig.

265Hvad, jeg troer, Videnskabelighed maa forudsætte, er et virkelig religiøst Sindelag, en urokkelig Tro paa det Himmelske, og Ahnelse af dets Herlighed; men under hvilken Form Phantasien fremstiller hiint, synes ligegyldigt for Videnskaberne, naar kun Formen besidder den høiere Skiønhed. Hverken Atheisten, ei heller den, for hvem det Himmelske kun er Moralitetens Maximum, kan have Videnskabelighed; thi for dem har Existencen en saadan Vigtighed, at Videnskaberne maa, for at tænkes, træde i dens Tieneste. Naar man derfor saa ofte sagde, at de positive Religioner hindrede den menneskelige Aands fri Stigen, da havde man vel for saavidt Ret, at de, som troe sig at vandre paa den eneste Vei til Himlen, ikke gierne erkiænde nogen anden, men Geniet vil stedse kunne reducere tvende Veie til een, da det derimod vel dog er umuligt, halv kun at finde deres Himmelvei, som ingen Himmel troe. Ikke heller troer jeg, man vil finde det underligt, naar jeg paastaar, at alle de mere udviklede Genier, der selv have aabnet os et Blik i deres Inderste, vare religiøse, og dette var unægtelig, selv hos Nathans Forfatter, langt mere Tilfældet, end han vilde tilstaae sig selv; i det den Menneskevenlige troede det nødvendigt, at indskrænke sig til den simpleste Form. Han greb Harmoniens Billede, istedenfor Harmonien selv, men i hiint var han dennes uskrømtede Tilbeder.

266Dog, jeg vil afbryde, for ikke, selv hos den svageste Siæl, at vække Mistanken om, at jeg vilde sætte en Lessings Religion ved Siden af de Elendiges blasphemiske Tilstaaelse: vi ville gierne troe, der er en Gud til! der bærer sin Lavhed i sig selv, og dog er det Høieste, vor Tids Falskoplyste kunne bringe over de besmittede Læber. Det undrer mig aldeles ikke, at disse ansee Gud, denne med Menneskets Væsen saa fast sammenknyttede Idee, for et noget, dem uvedkommende, metaphysisk Halvintet; thi dersom de fra Sumpen, hvor de med Glæde boe, nærrende sig af Orme og Insecter, udraabte: Deus in nobis! vilde det være den bitterste Satire paa dem selv, og dertil ere de ei engang dygtige, da Bevidstløshed er deres høieste Lyksalighed, og de alt længe manglede Kraft til at anskue sig selv.

Uden at trætte mine Læsere med det unødvendige Spørgsmaal: om de troe, saadanne Folk kunne være videnskabelig stemte? vil jeg blot anmærke, at dersom hele Nationen hørte til denne Klasse, da var nærværende Undersøgelse unyttig; men til Lykke have mange endnu ikke naaet den Grad af Kultur, og Andre bleve kun ved ugunstige Omstændigheder indbragte i den Vaaning, som Ulyssis Staldbrødre forstum beboede. Netop dette udgjør Vigtigheden af den Paastand, at de Studerendes Mangel paa videnskabelig 267Dannelse er en af Hovedaarsagerne til det Onde, som trykker os.

At hiin Mangel maa, naar den findes, have sørgelige Følger for Videnskabelighed, og en med samme forbunden Litteratur, er klart; men at den virkelig findes, trænger neppe til Beviis.

Skulde det være overdrevent at antage, at de tre Fierdedele af Kiøbenhavns Studenter neppe kunne skrive dansk, ei kunne anden Historie, end den, hvoraf de i Skolen og ved Universitetet lærte nogle Stumper, ei have andet Begreb om Philosophie, end at det er et slemt tørt Noget, man skal lære til anden Examen; ei vide andet om Poesie, end at det er Noget, som oftest Løgn, der rimer sig, eller dog, Gud veed, hvorfor, klinger ret smukt; og endelig ei have noget høiere Maal for deres Studeringer, end i det høieste bedste Karakter til Embedsexamen, og derpaa – et godt Embede * Det følger af sig selv, at jeg her bestemt undtager de medicinske Studenter, der jo, som oftest, endnu før Embedsprøven begynde paa Doctordisputatsen, og altsaa maa have en ganske anden videnskabelig Tendents. Vel er jeg, som læg Mand i Lægevidenskaben, temmelig ubeføiet Dommer; men jeg mener, det flyder af Sagens Natur, og forklarer Phænomenet af den Lethed, hvormed Medicinerne komme til bestemteste Anskuelse af hiin herlige Sandhed: ars longa, vita brevis . Det Eneste, som i denne Henseende undrer mig, er, hvi denne Legion af Disputatser, der dog, efter mit Begreb om summis honoribus, sikkert maa have giort Epoke i Videnskaben, ei er, med fortient Roes, omtalt i Hallische Litteraturzeitung, ved Siden af Lovtalen over Danmarks Pharmakopee. Jeg erindrer ikke engang, at have seet det anmærket, hvem den Første var, som med

beskeden Følelse af sit Arbeids Fuldendthed, frabad sig Præses. . Efter Naturen var i det 268mindste dette Maleri for nogle Aar siden. Maaskee er det ikke længere saa, og det vilde glæde mig; men saare meget kunne dog vel ikke Musernes Sønner være vanslægtede i de faa Aar, jeg ikke kiænder Universitetet.

Af Frygt for, man skal troe, jeg dog vel blandede for meget sort i mine Farver, vil jeg bede Enhver, som har Lyst og Leilighed, at betragte Udlaaningsprotocollerne og Læsesalene paa Kongens og Universitetets Bibliotheker. Mange Studenter ville de vist ikke møde i disse Musernes Helligdomme, og meget Papir forbruges neppe til deres Navne. Find først den ene Fierdedeel, som jeg med temmelig rundt Tal har angivet, og ere der flere Navne, staae de sikkert for en ny Roman, eller et Skuespil i strængeste Forstand, som ei var hjemme i Leiebibliotheket, og som dog Laaneren enten selv maatte giennemstudere, 269eller skaffe til Tidsfordriv for en af sine aandfulde Veninder.

Dog, vi ville følge dem fra Hovedstaden, hvis brogede Vrimmel maaskee blændede deres Øie, ud paa Landet, hvor en stor Deel omsprede som Hovmestere, Informatorer, Prækehielpere, Fuldmægtige, Faders og Moders Sønner, &c.

Mon vi her ville finde dem sysselsatte med at fordøie og forøge de indsamlede Kundskaber?

Skrev jeg Satire, kunde jeg vel uden Samvittighedsnag svare: ja! men nu maa jeg svare det bestemteste nei, naar Spørgsmaalet giælder Flerheden.

Ere de blevne Ungdomslærere, da bearbejde de samvittighedsfuldeste dette Kald med Frygt og Bævelse, uden at benytte Udløsningen af de academiske Ledebaand til at bestige Videnskabernes høiere Standpuncter, uden at ahne, at den Unge burde have en anden og høiere Dannelse, end de nøde. De Øvrige, hvis Tal ikke er lidet, ansee Underviisningen som en Biting, øve sig flittelig i Dandsen, Riden, Jagen, Lombrespil, og hvad de andre for Konster hedde*. Have de ret deres Bestemmelse for Øie, da lægge de sig efter Landvæsenet. , erhverve sig en Glut, eller, om de alt andensteds have en, giennemgaae Schillings Romaner med een eller flere af Egnens Koner og Piger. Mu-270tatis mutandis, passer samme Skilderi paa Prækediminutiverne, Opvarterne i Themis Forgaard, og dem, der studerede for at hedde Familiens Lærde, og glimre ved at vide, Friderikssteen er ikke Fæstningen ved Tronhiem.

Hvorledes skulle ogsaa disse haabefulde Ynglinge, der i Hovedstaden vare blinde for Litteraturens Skatte, og døve for Videnskabernes venlige Kalden, her faae Sands og Øie for noget Saadant? Det maatte da vel skee, ved at beskue deres ældre Brødre i Minerva ; men jeg tvivler meget paa, at et saadant Skue kan, i Følge sit Væsen, have saadanne Virkninger.

Ikke er jeg dum eller skamløs nok til at nægte, at der gives baade geistlige og verdslige Embedsmænd, der betragte Videnskaberne med rensat Blik, og ofre dem Tiden, deres Kaldsforretninger levne; men, jeg tænker, at om disse end ikke ere saa faa, ere de dog langt fra at være mange nok til at indgyde deres unge slumrende Brødre en videnskabelig Stemning; ja, jeg tør mene, at de i den seneste Tid ere snarere blevne færre end flere.

Jeg gad vide, hvor man sikkerst træffer en stor Deel af vor Tids Præster, i Mark og Stald, eller i Studerekamret, ved Pulten, eller Spillebordet? Jeg gad sammenligne deres Bogsamling med deres Møgdyng, Boghandlerens Regning med Urtekræmmerens 271og Viintapperens. Jeg gad have et Instrument, hvorved jeg, efter Støvets Mængde, eller Bladenes Sammenpresning, kunde beregne, hvor længe hver Bog havde staaet urørt i Hylden; og jeg gad endelig veie deres Kundskabsmasse ved Afgangen fra Universitetet, og efter ti Embedsaar. Resultaterne, der saaledes kunde uddrages, vilde neppe være ubetydelige, naar man skal besvare Spørgsmaalene: hvi er Videnskabelighed saa liden? hvi er vor Litteratur kun en Skygge, der peger hen paa enkelte Lemmer af et Legeme, der, som Heelt, ligger ganske udenfor vor Synskreds. Ingen tro imidlertid, at jeg herved vil nedsætte Præsterne under de juridiske og medicinske Embedsmænd! Nei, efter min Erfaring ere disse endnu langt mindre videnskabelige, og mange blandt dem vilde vel endog vredes, hvis man kaldte dem Videnskabsmænd.

Skal jeg nu sige, hvilket Middel der, efter min Formening, er det virksomste til at udbrede Videnskabelighed, og fremskaffe en med samme harmonerende Litteratur i Fædrelandet, da forbinder allerede det Foregaaende mig til at svare: de Studerendes mere videnskabelige Dannelse, hvorved jeg forstaaer, at der indgydes dem Kiærlighed til Videnskab og Konst.

At Videnskabernes Anpriisning, et nærmere Forhold mellem Lærere og Lærlinge, og Nødvendigheden af, i Tale og Skrift at behandle videnskabelige Gien272stande, især tiene til at indgyde de Studerende Agtelse for Videnskaberne, og Lyst til deres Dyrkelse, behøver vel Erfaringen neppe at lære os. Imidlertid er denne Sandhed tildeels ogsaa hos os stadfæstet ved det pædagogiske Seminariums Historie, ligesom den sees at have svævet for Regjeringens Øine, da den iværksatte Forbedringen ved de lærde Skoler og Examen Artium.

Herved er meget giort, under den Betingelse, at Ynglingen, naar han forlader Skolen, kan træde ind i et Forhold, der kan beskytte hans fremskridende Udvikling; men uden dette vil den ny Skoleindretning neppe gavne Videnskaberne meget.

Beviset synes mig klart.

Den Alder, der tilbringes i Skolerne, vil stedse være mere skikket til at gjøre Videnskabelighed mulig for Individet, end til at frembringe den hos ham.

Jeg ikke blot troer, men har selv den Glæde at vide det: end ikke Barnet er saa ganske hæftet til Jorden, at dets Øie ei skulde kunne hæves mod Himlen. Skjøndt det langt mere end det udvortes og indvortes voxne Menneske er bundet til Erfaring, vil det dog kunne ledes til Begreb om den høiere Kundskabs Kilde, vi have i os selv, og saaledes paa en Maade erholde Sands for Videnskab i høiere Betydning. Men, deels vil denne Sands, som, mere meddeelt, end vækket, ikke kunne slaae saa dybe Rødder i 273den Unges Væsen, at den, ved egen Kraft, midt iblandt Modstræbelser udenfra, kan naae sin fulde Væxt, og bære moden Frugt; og deels lader neppe det samme sig udrette ved offentlig, som ved privat Underviisning.

Vi maa her ei heller glemme, at selv det Barn, der kan fyldes med Beundring ved Skuet af den skønne farvede Tegning, og føle Lyst til at efterligne den, dog med Ulyst gientager de første Streger og Linier, hvis strænge Forbindelse med Konstværket det ei lettelig fatter. For at vække Lysten, der ved hver ny uventet Vanskelighed er nær ved at slumre, vil det ingenlunde stedse være nok at pege hen paa den fuldendte Bygning, hvis Glands vel kan henrive Barnets noget skiærpede Øie, men hvis eiendommelige Værd ei derfor føles. Læreren nødes da til, selv mod sin Villie, at give det borgerlige Liv, og Videnskabernes Indflydelse paa samme, en alt for stor Vigtighed.

Her befinder den Unge sig paa en Afvei, og hører han ikke til de faa høie Siæle, der ligesom fødtes uden Baand, og aldrig taale samme, da vil han, uden virksom Hielp udenfra, følge den paa sin hele Bane.

Naar vi undtage de sande store Genier, der hverken ved Opdragelse kunne frembringes, eller - tør man vel sige - opdrages af Andre, end sig selv, 274er det vel ikke vanskeligt at betegne den Vei, de Subjecter, som under nærværende Omstændigheder forlade Skolerne, ville betræde.

De have lært Begyndelsesgrundene af endeel Videnskaber og Sprog, uden endnu at have adopteret Menneskers høieste Maal, og uden at have beregnet de mulige Skridt, der kunne gjøres mod det. Vi maa da allerede kalde det meget, om de strax sætte sig et mindre fiernt Maal, Duelighed til et vist Embede, og ikke tankeløse henslingre mod den nærmeste Examen. Blandt de Embedsmænd, de lære at kiænde, findes adskillige, de troe under sig i Kundskaber, og stundom maaskee ei saa ganske urettelig. Med hiint Studeremaal for Øie, vil allerede dette slappe deres Kraftanstrængelse; thi Biergene, de nys troede at maatte overstige, mene de nu at kunne undgaae, eller dog blot sparsomt berøre.

Har Ynglingen sat Ære og Yndest som Maal for sin Stræben, da vil han snart bemærke, at disse Ting ofte langt lettere erhverves, og han vil da lettelig give Slip paa, hvad der for ham kun var Middel, ikke Øiemeed, Pligt, men ikke Trang.

Hans Legeme modnes, uden at være traadt i villig Tieneste hos Siælen. Dennes høiere Evner indslumre, og de lavere træde i Legemets Tieneste. Han føler sig hendragen til det andet Kiøn, og fastsætter let Blodets varme Strømmen ved Qvindens 275Smil, og egen Nyden, som Idealet for jordisk Lyksalighed. Betragter han Videnskaberne som Middel, da vil han snart finde, at de ei blot ere unødvendige, men vel endog skadelige, naar det gjælder om at erhverve Qvindegunst, da de give Siælen en Alvor, og Følelsen en Dybde, der slet ikke passer med den spøgfulde Flagren giennem Livet.

Drik Viin, vær doven, og fias med Piger,

taber for hans Øie det ironisk Bidende, og vorder ham den høieste Livsphilosophie.

Mit Hierte vilde saares, hvis man troede, jeg ved disse Yttringer udtrykte Ringeagt for Naturens herligste Smykke, eller det Ønske, at den unge Videnskabernes Dyrker kunde udelukkes fra Kiønnets hulde Omgang.

Stod det altsaa endnu i fiernere Forhold til mit egentlige Maal, turde jeg vel haabe Læserens Tilgivelse for de Øieblikke, jeg berøver ham ved min Menings nærmere Udvikling.

For Geniets Videnskabelighed vil Kiønnet neppe blive farlig. Den dyriske Nydelse kan maaskee lokke, men aldrig fastholde ham, thi den kan ikke omfatte hans Væsen. Kiærlighed kan vel fængsle, men ikke standse ham, thi hans Øie kan vel blændes, men ikke lukkes.

Elsker han lykkelig, da flyver han ad en kortere Vei til Maalet, han burde nærme sig med stadige 276Fied. Udmattet af den overnaturlige Kraftyttring, hvorved det kun blev ham muligt, øiebliklig at sønderrive Støvets Baand, vil han en Tidlang slumre i salig Nydelse, ja vel endog spotte over den langsomme Nærmen til et Maal, der kun berøres af den, som Englevinger hævede. Men Rusen vil bortdampe, fordi den, trods sin Høihed og Hellighed, dog er en Ruus, og han vil af den nydte Salighed kun beholde det dybt grundfæstede Minde, der ansporer ham til Stræben mod den Herlighed, han egentlig kun ahnede; men troede i Ahnelsen at eie.

Elsker han ulykkelig, da er han ikke mere sin egen, men Skiæbnens, og han kan ikke vide, om hans Muskler ville tabe Spændekraften i den uhyre Kamp mellem Alt og Intet, og han nedsegne, som en visnet Blomst, paa Verthers Gravhøi, eller ikke. Men, overlever han sin Krisis, og vender, liig Lazarus, tilbage fra Graven, hvor han stræbte at skiule sig for sig selv, da vil han føle dobbelt Trang til at stunde did, hvorhen der kun iles paa det dobbelte Væsens Vinger, men hvis Herlighed han anskuede midt i Selvkampen, der vilde sønderslide ham, halv hævet ved den ene Vinge, hans eget Væsen gav ham.

Vare da alle de Studerende Genier, troer jeg, man burde tie, ligesom det vel ei heller nyttede at tale, men da en Undtagelse ei kan vordre Regel, tør jeg troe, at Kiønnet nedbryder den videnskabelige 277Stemning hos en saare betydelig Deel af de udmærkede Studerende, naar disse ere overladte til sig selv. Jeg vil ikke engang tale om det Tilfælde:

Naar Dumhed sig og Elskov parre,

da det er bekjænt nok,

Man et Par saa dumme Narre
Aldrig meer i Verden saae,

og den Nytte, Videnskabelighed skal have af den Dumme, er blot passivisk. Men, hvormangen Ædel blev ikke et Rov for hiin phantasiløse Kiærlighed, der fængsler til den Elskedes Legeme, og søvndysser Siælen, for den slappende Vellyst, der raner al høiere Kraft? Hvormange gjorde ikke hiin ulyksalige Mellemting, Flaggren omkring Kiønnet, til deres Glæde, og mon den være mindre fordærlig?

Det er tusinde Gange sagt, at Omgang med dannede Fruentimmer sliber Manden, og hvo vil nægte det? men det burde ligesaa ofte været sagt, at den Yngling, der ret finder Behag i Qvindeselskab, vil bringe Smaahedsaanden og Ustadigheden med sig i sine alvorligere Beskiæftigelser, hvis han og ikke lader dem ganske hvile. Har han nogen Aand, da vil han blive, hvad man kalder en behagelig Mand, tale eller skrive i en halvlevende Maneer, og kryddre Alt, hvad han berører, med en vis letspillende Vittighed; har han Hierte, da vil han udtale saamegen Følelse, som kan lokke Taarer af et Qvindeøie; men den dyb²⁷⁸ere Følelse og det dybere Blik maa han tabe, thi, forkiælet, vil han udmattes af vedholdende Anstrængelse, og gyse tilbage for de stærkere Syner.

Saaledes forstaaer jeg Addison, naar han siger, han aldrig kiændte nogen ret fornuftig Mand, der i Almindelighed var yndet af Fruentimmerne, og i denne Betydning lader det sig vist sige, uden at træde Sandheden for nær, eller vække det smukke Kiøns retmæssige Vrede.

Jeg føler det med Vemod og Overbeviisning: Qvinden kunde vordre, ikke blot uskadelig, men endog den stærkeste Spore til Videnskabelighed, uden derfor at tabe det mindste af sit særegne Væsen; men da maatte ogsaa hendes Dannelse være noget ganske andet, end hvad den nu er: værdløs Glimmer; og Qvinden kan kun dannes i Manden.

Man slutter let heraf, at jeg mener, den unge Studerende burde hos Kiønnet, som det nu er, ikke troe at burde lære: at være, men at hvile, og dets Gunst maatte være ham en Bisag, ligesom Polituren selv, trods al den Vigtighed, vor smaavurne Tid har villet give den, dog virkelig er det. Dette vilde blive Tilfældet da, naar han lærte at slutte sig til de svundne Tider, saaledes, som de staae for vort Øie, og skatte den fortrolige Omgang med Sagaens^{*} Jeg maa vel anmærke, at jeg her ved Saga forstaaer - Historie. udø²⁷⁹delige Store, og at skiælne mellem Homers og Lafontaines Helte; kort, naar Videnskabelighed blev hans høieste Maal.

Finder nu virkelig den vel forberedede Yngling Hindringer, der lettelig standse, aflokke eller afskrække ham fra Videnskabsbanen, og kunne disse Hindringer ene bortryddes eller formindskes ved en kraftfuld Modvægt, da fremskyder sig Spørgsmaalet: om en saadan Modvægt hos os eksisterer?

Er Modvægtens Kraft vis, og er det sandt, at en uvidenskabelig, eller rettere, slet ingen, Aand, besiæler Nutidens Studerende, naar de betragtes som et Heelt; da er Spørgsmaalet ogsaa egentlig besvaret; men Sagen trænger til en nøiere Analyse. Vel overstiger det baade min Kraft og Villie, at give en saadan, som den burde gives; men dog maa jeg bede om Tilgivelse, hvis jeg et Øieblik synes at glemme den borgerlige og litteraire Høide, paa hvilken Kiøbenhavns Professorer staae over mig, i det jeg tillader mig nogle Spørgsmål om deres Virken til Videnskabeligheds Fremme!

Jeg antager som afgjort, at de Høilærde paa det samvittighedsfuldeste beoagte deres Partes publice, privatim, og privatissime; men gribe de ogsaa enhver Leilighed til, i Forelæsningen over deres særegne Videnskab, at tale med Varme og Kraft om sand videnskabelig Dannelse, at opmuntre de Unge 280til Afbenyttelse af de offentlige Bogsamlinger, at vise og lette dem Veien, de bør vandre?

Er det saa, da maa det synes underligt, hvi en Nyrup i min Tid ei kunde samle 5, siger og skriver fem Tilhørere ved sine Forelæsninger over Litterairhistorien. Da maa det nu synes underligere, hvi man udskreg, og endnu paa hans Ryg udskrager den geniefulde Steffens, der paa sin egen Vei stræbte at vække

Videnskabelighed, og neppe ganske forfælede sin Hensigt.

Enhver Student skal, som bekjænt, ved sin Indskrivelse blandt de academiske Borgere vælge en Professor til sin privat Præceptor.

Endskiøndt denne Indretning er saare langt fra Fuldkommenhed, er det dog deraf klart, at Fortidens Viise fuldelig indsaae Nødvendigheden af et nærmere Forhold mellem de Studerende og deres Lærere. Men, veed ogsaa virkelig enhver af Kiøbenhavns Professorer, hvilke der have valgt ham til Opsynsmand og Raadgiver? Eller, da denne feilfulde Indretning maaskee overlæssede Professorerne saaledes, at de gierne saae, den blev til en Skygge, stræber da hver især at opsøge nogle talentfulde Ynglinge, som de indgyde Sands for Videnskab, veilede ved gode Raad, lærerige Samtaler, og Opgaver til skriftlig Bearbejdelse? Veed den videlystne Unge, at den Professor, hvis Raad og Veiledning han ønskede, er villig til at meddele disse, til at gjøre end mere, end der forlanges? Er den Fattige, som higer efter Kundskab, vis paa, uden anden Anbefaling, at nyde godt af de academiske Stipendier, eller er denne Forening af Fattigdom og Lyst til Videnskab saa almindelig, at ikke alle, der sukke under denne dobbelte Trang, kunne hielpes paa een eller anden Maade? Er det end uundgaaeligt, at føres bag Lyset i Henseende til Fattigdom, er da det samme Tilfældet med de Søgendes Flid og Anlæg?

Disse Spørgsmaal er af yderste Vigtighed; men da jeg ingenlunde vil fornærme, og endnu mindre sige et Ord, jeg ei erkiænder for strængeste Sandhed, saa vil jeg end ikke prøve paa, at besvare dem fyldestgjørende. Kun, hvad jeg veed, vil jeg ligefrem anføre, kun enkelte Vink vil jeg give til Kyndigeres Omdømme.

Vist er det, at Studenten ved Kiøbenhavns Universitet i min Tid troede at see et svælgende Dyb befæstet mellem Professoren og sig, og at han vist ikke vovede at uleilige en Saadan med Raadspørgsel om Tilfredsstillelsen af hans Aandstrang, med mindre Familieforbindelser eller andre Omstændigheder lagde en Bro over Dybet.

At der existere Privatissima, veed jeg, og at de faa Lykkelige der aabnes de høiere Udsigter i Videnskaben, vil jeg troe; men det veed jeg ogsaa, at mange af dem, der besøge disse, ei ere istand til at nyde de høiere Udsigter; og jeg veed end mere, at den Fattige ei kan betale dem med 10 Rd. hvert Halvaar, hvilket man sagde mig, var Prisen.

Vist er det, at Endeel følte midt i Brødvidenskaben en Tomhed, de ikke vidste at udfylde, stræbte at glemme den i Sværmens Tummel, og ginge forlorne for Videnskaberne, til hvis Ypperlige Naturen syntes at have bestemt dem; at Andre, der stræbte at udvikle sig selv, geraadede paa Afveie, som ofte gjorde dem uduelige baade for Livet og Videnskaben, men stedse ranede den kostbare, ugienskadelige Tid. Var dette en Nødvendighed, er det sørgeligt, hvis ikke, er det dobbelt.

Vist er det, at ikke blot de Trængende og Duelige, men ogsaa de Velhavende og Dosmerne ofte søge de academiske Stipendier, og det vilde vel ikke let lade sig bevise, at blot de Første erholde dem.

Harmeligt er det, at høre En sige, han vil søge Klosterdaleren, for at kunne gaae ugentlig et Par Gange oftere paa Comedie, og det har jeg hørt; men Harmen forener sig med dybeste Vemod, naar man ved Uslingens Side seer en Trængende, der, med Taarer i Øiet, nødes til, trods sin inderlige Kiærlighed til Videnskab, at forlade Universitetet, fordi han ikke kunde naae Understøttelsen, og det har jeg seet.

Det være langt fra mig, at beskyldte Nogen for Partiskhed; men et Forslag være mig tilladt, hvorved, jeg troer, der vandtes mere Sikkerhed for, at ingen Uduelig fik den Hielp, den Duelige ene bør have; thi Fattigdom allene er ingen Grund til at nyde Godt af videnskabelige Stiftelser.

Dersom f. Ex. alle de, der ansøgte om Stipendier, bleve enten af Professorerne eller andre agtede Videnskabsmænd prøvede, med Hensyn paa deres Anlæg, mon da ikke Veien derved mere tilspærredes for de Uduelige, og mon ikke enhver Duelig, som trængte, da vilde blive hiulpen? Mon end videre ei herved lagdes Grunden til et nøiere Bekjændtskab mellem Professorerne og de Studerende, der, fortsat, vilde bære de skønneste Frugter?

Ved Universitetets Indretning, saaledes, som den ved Lovene er bestemt, og endnu mere, som den, halv dispenseret fra disse, lader sig tilsyne, findes vist nok ikke lidet, Videnskabelighedens Ven ønskede forandret; men hvo gemmer ikke gierne saadanne Ønsker i sin Barm, naar han lever paa en Tid, da Fornuft nys seirede over Vane, og skiænkede Videnskaberne et videnskabeligt Forum? Hvo seer ikke i Aanden af Klosterets Ruiner at fremhæve sig et Musernes Tempel, Architecturens Triumph, Deca nernes forældede Borde omskabte til herlige Altere, hvor Apollos unge Tilbedere ofre aandige Gaver, og af hans hellige Præster indvies til Gudens værdige Dyrkelse? Hvo ahner og seer ikke saa meget mere, som det for mig vilde være ubeskedent at nævne?

Naar disse Ting begynde at skee, da skulle Videnskaberne opløfte deres Hoveder, thi deres Forløsning stunder til. Folket skal see sine straalende Genier omringede af de Musernes jublende Sønner, der, følede

sig for svage at være Sole, fryde sig i hines Lys, og som tindrende Stjerner adspredte det natlige Mørke, der endnu ruger over den talrigste Deel af Nationen. Danmarks Adel skal indflætte sig selv i Fortidens Rosenkrandse, og Merkurs Sønner skulle lære, at valgte end Guden Bachus til sin Yndling, ja solgte han end den tonende Luth for de høihornede Oxer, saa sluttedes og derved den evige Fred mellem ham og Apollo ; saa hæver han sig dog til Olymp, efterat have drevet de aandløse Skygger, for at lytte til de henrivende Toner, Sangens Fader udlokker af Luthens de klingende Strænge. Ei vil Bonden glemme sin Ploug, men vel, fuld af Ærefrygt, byde den standse ved Fædrenes Gravhøie. Disses Bautastene skulle stande som Skytsguder midt i hans Vange, ei mere sprænges ved de sorte Kunster, Loke lærte Mennesket, ligesom for at trodse Bulderet af Akathors luende Vogn; ei mere henkastes mellem vanhellige Brødre til forgængeligt Hegn. Den betydningsfulde Natur, for hvilken hans Øie er opladt, vil følge ham 285til Herrens Tempel, og der, harmonisk udtalt i Sangens Toner, og giennem Ordets Tiener, stemme alle hans Siæls Strænge til et, mod Himlen stigende, Halleluja.

Dog, henreven af den glade Følelser rullende Strøm, fristedes jeg til at glemme vor nærværende Standpunkt, saa væsentlig forskiællig fra den, hvorpaa jeg i Ahnelsen stod, og skuede ud over det livfulde Norden. Altsaa tilbage paa Tænkningens rolige Vei!

Naar Universitetet har tabt al Liighed med Fabriker, og er blevet en sand Planteskole for Videnskaberne, da vil en dem værdig Litteratur, og en videnskabelig Stemning hos Nationen være en næsten udeblivelig Følge.

Før jeg udvikler den første Paastand, vil jeg sige et Par Ord til Besvarelse af engrundet Indvending, der kan gøres mod den sidste.

Da Høihed og Rigdom ere Tidens Afguder, og Videnskabelighed vel giver begge i høiere, men ingenlunde i lavere For stand, tør man da vente, at hines Templer skulle blive forladte, eller at de selv skulle give sig i Videnskabeligheds Tieneste?

Det Første kan neppe tænkes, men vel det Sidste; thi naar de Studerende ere videnskabelig stemte, maa de ogsaa hos den yngre Slægt, de opdrage og undervise, indprænte Agtelse for Videnskab, og den Slægt, som har samme, vil ikke blot tillade, men 286fordre, at den følgende opdrages til Videnskabelighed.

Naar altsaa den første Betingelse opfyldes, er vort Haab ikke længer grundet paa et muligt Sammenstød af Tilfælde, men paa det naturlige Forhold mellem Aarsag og Virkning. Men fordi jeg sætter Adelens og Handelsstandens videnskabelige Stemning saa fiern, for at kunde gjøre den til Productet af den høieste Rimelighed, derfor nægter jeg ingenlunde, at allerede nu baade kan og bør gribes til dette Maal. Kun love man sig ikke formeget heraf, da den Enkelte endnu saa let staaer Fare for at henrives af Strømmen i sine naturlige Cirkler.* Dersom jeg torde troe, det fra min Haand kunde paa nogen Maade interessere, skulde jeg nøiere udvikle dette og mere i en egen Undersøgelse om Huuslærere og deres Stilling. .

En hæderlig Litteratur kunde Danmark under tidtnævnte Betingelse umulig savne; thi de Studerende vilde da ei bortsove Aarene mellem Embedsprøven og et Embedes Tiltrædelse; men benytte dem, ved Siden af Yngeres Dannelse, til egen videre Udvikling, vel og til Oversættelser af andre Landes udmærkede Producter. Med udviklet Sands og dannet Sprog ville de vorde Embedsmænd, og, foruden det større Anlæg til practisk Duelighed, de medbragte i deres Virkekreds, vilde de vide at bruge Øieblikkene, deres Forretninger ei medtog, til Aandsarbeider, 287der stemmede med deres Lyst og Kræfter. De vilde gjøre det, fordi saadanne Beskiæftigelser da vare dem en Trang, en Vederqvægelse, de ei behøvede at søge ved Spillebordet eller Punschbollen, i Balsalen, eller larmende Selskaber. Ikke kan det være min Mening, at alle de Studerende skulle være Skribenter; men der var allerede saare meget vundet, naar de alle vare Videnskabernes Venner.

Jeg vil ikke paastaae, at Nogen i Danmark kunde skrive sig riig, ja jeg vil ikke engang berøre, hvad dog under slige Omstændigheder vilde være Tilfældet, at adskillige gode Skribenter kunne leve uden Embede; thi saa ønskeligt end dette var, er det dog ikke saa ganske nødvendigt. Men saameget tør jeg troe, at en Suhms Skrifter da ikke kunde mangle Forlægger, og ingen god dansk Bog den nødvendigste Afsætning.

Jeg gjør her slet ingen Regning paa en udbredt videnskabelig Stemning hos Nationen, men blot hos dens Embedsmænd. Havde det Ydre for dem tabt sin tilranede Interesse, saa det kun agtedes, saavidt det er Legemets nødvendige Tiener, da vilde det Indres Kraft træde virksom frem, og stræbe efter Ud videlse ved Ydertingenes Forvandling til assimilerende Stof. Mahogni Meubler, Speile af Garderhøide, engelske Tepper, og Vine, og Kaffe &c vilde forvandle sig til Næring og Klædemon for Aanden, der nu saa 288ofte maa sukke udtæret, og evig holde Sengen, for at skiule sin Nøgenhed, medens Legemet er nær ved at segne under sin forvovne Stræben efter at udfylde Rummet. Det da underordnede Legeme vilde aldrig lade sig forlyde med Trang til den bløde Sopha, der nu saa ofte lukker Øiet for Aandens de skiønneste Syner; men, nøiet med Nattens Hvile, stedse være et føieligt Redskab for den virksomme Siæl.

Jeg veed det, Luxus har, især i de seneste Tider, fundet adskillige varme Forsvarere; men, uden at

paastaae, at den selv stedse var Aanden, som begeistrede dens Lovtalere, vil dog dens Nytte aldrig vorde indlysende for mig^{*}. At udvikle dette nøiere, er her unødvendigt, da man sagtens vil være enig med mig i at, naar de, der skulle være Videnskabsmænd, anvende det, Livets Nødvendigheder levne dem, til Pragt eller Vellefnet, istædenfor til værdigt Stof for Tænkning, da vinde Videnskaberne ikke derved. Interessant er det imidlertid, at begrunde de Sophismer, hvormed man har villet forsvare denne Uting, der bestandig vil blive uforsvarlig, saalænge ikke det Modsatte af Videnskabelighed erkjendes som Menneskets høieste Maal. – Ogsaa skal jeg, dersom Minerva ikke bortviser mig^{*}. *Udg. Anm.* Skulde Forf. have nogen Føie til denne Frygt, om endog Minervas Udgiver var Luxus gunstigere, end han nogensinde har viist sig? *K.R.*, som en Bespotter af dens høie Navne, stræbe at godtgjøre min Paastand. .

289Jeg forudseer en Indvending, der kan gøres mod det Haab, at Nationen vil blive videnskabelig, naar de Studerende blive det. Indvendingen er: ville ikke Næringsssorger svække Embedsmandens Enthusiasme for Videnskab, eller i det mindste hindre dens Indvirkning paa Nationen?

Det første Spørgsmaal maa vel her være: af hvilke Embedsmænd Videnskaberne kunne vente sig virksomst Tieneste? Jeg troer, af Præsterne; thi, naar deres heterogene Forretninger ikke forøgedes, men, om muligt, endnu bleve færre, naar de vel vedbleve at være Opsynsmænd over Skolerne, men ikke bleve selv Skolelærere, da havde de, blandt alle Statens Embedsmænd, Professorer og Klokkere ^{*} Neppe vil Nogen nægte, at det var ønskeligt, hvis de gode Klokkerembeder vedbleve, og besattes med fortiente Videnskabsmænd, der ei følte Lyst til noget Embede, og saaledes ganske kunde leve for Menneskets høieste Sysse. undtagne, den meste Tid at hellige Videnskaberne, og dertil den Fordeel, at mange af deres Kaldsforretninger staae i Forbindelse med samme. Er det nu rimeligt, at Næringsssorger ville tilintetgjøre største Delen af det Udbytte, en mere videnskabelig Stemning hos Fædrelandets Præster lod os haabe?

Sandt er det, at allerede nu mange Præster leve kummerlig; at de, for dog nogenledes at ernære sig 290og Familie, nødes til, bag Plougen at glemme Videnskaberne, og have ligesaa lidet Evne til at kiøbe Bøger, som Lyst eller Tid til at formere disses Antal.

Er det saa, at Præsternes Indkomster formindskes ved Tiendeforeningen, da maa nødvendig de middelmaadige Kald blive smaa, og de smaa endnu mindre. Skulle de store Kald endnu afgive betydelige Bidrag til Skoleseminarier og Skolekasser, da forsvinder det Haab, at disses Overflødighed kunde engang formindsket hines Ringhed.

Alt dette aabner vist ikke de skiønneste Udsigter for Præsternes Kaar, og deraf flydende udvortes Duelighed til at være Videnskabeligheds Fosterfædre; men kan Bondestanden og Skolevæsenet paa denne og ingen anden Maade ophielpes, da maa vi, selv naar et ufrivilligt Suk fremtrænger sig, hylde den Regierings Viisdom, der, endogsaa herved, viser sig besiaælet af varm Iver for Oplysnings Fremme. Men, imedens vi, som gode Borgere, ære Regieringens vise Hensigter, bør vi, som Videnskabernes Venner, stræbe at formindskes, eller, om muligt, erstatte det Tab, vi troe, de ville lide. Med Hensyn herpaa, troer jeg, det var nyttigt, hvis et Selskab forenede sig, med det Hoved øiemæed, at udgive alle dem tilsendte Skrifter, naar samme fandtes at have noget videnskabeligt Værd. De bemidlede Forfattere, eller de vel lønnede Embedsmænd vilde sikkert ikke forlange, og kunde ikke 291erholde noget Honorar, da den Fattige derimod erholdt sit Skrifts hele Udbytte, eller mere, i Forhold til hans Trang og Skriftets Godhed. At herved meget var vundet, nægtes neppe; men maaskee vil man erklære Forslaget for et Greb i Luften, da det forudsætter en Fond, som ikke haves.

Jeg veed ikke, men formoder dog, at de Videnskabsselskaber, der existerer i Danmark og Norge, have nogen Fond; og, hvis saa er, synes mig, dens Anvendelse paa hiin Maade, og Selskabernes Forening, vilde stemme med det Maal, de maa have sat sig, og være til mere Nytte for Videnskabelighed, end deres nærværende Existence, med mindre dens Frugter ere mig ube kiændte. Maaskee turde man endog vente nogen Understøttelse fra Regieringen, eller dog dens Opmuntring og anbefaling, der hos vore Rigmænd neppe vilde være uden Kraft, og var det vel umuligt, at en Nutids eller Fremtids *Brok* kunde faae i Sinde at skiænke en anseelig Kapital til disse, i enhver Henseende pios usus?

Skede dette, og hiin første Betingelse, de Studerendes høiere Dannelse, var opfyldt, da synes mig, Videnskabelighed var saa vel forberedet i Danmark, som den ved menneskelig Indretning kan blive.

At jeg slet ikke har nævnet vor Recensentvæsen eller Præmieuddelinger, kunde lede til den Tanke, at 292jeg enten ikke ansaae disse Indretninger som nyttige til Videnskabeligheds Fremme, eller ikke troede, de hos os udtrykte deres Begreb. Jeg vil derfor til Slutning sige mine ringe Tanker om disse Gienstande.

Der kan vel neppe være uden een fornuftig Dom over Recensioner, naar de ere, hvad de bør være, en tro Angivelse af Skriftets Forhold til den Videnskabs eller Konsts Hovedbegreber, under hvilken det har stillet sig, og en motiveret Dom over dets indre og ydre Harmonie med sig selv. Er Recensionen saadan, da maa den nødvendig være belærende, som enhver rigtig, speciel Anvendelse af almindelige Ideer; men at dette skulde være Tilfældet hos os, naar Recensionerne betragtes som et Heelt, lader sig vel neppe engang paastaae. Vist forekommer det mig, at Anonymitet er aldeles nødvendig for Kritiken; thi naar man ved hvert

Skridt skal see baade til Høire og Venstre, og bag sig, kan man umulig stedse hæfte Øie paa den foranliggende Punkt, ja nødes vel endog stundom til ganske at tabe den af Sigte. Saaledes opstaae alle disse Udtoge og Indholdsliister, der, desværre! alt for nøie svare til Navnet Anmeldelser, og aldrig ville nytte Videnskaberne. Men, selv da, naar Veien synes mere fri, have vore Recensenter ofte en underlig, og – hvis Ordet ei er uædelt – slingrende Gang.

293Endeel troe det med Rette Pligt, at oppuste hvert Glimt af Genie, der viser sig, men synes at gaae saavidt i Patriotismen, at de opmuntre selv Skriblere (???) til Fremgang paa en Bane, der enten slet ikke var bestemt for dem, eller dog maatte forsvares mod deres plumpe Trasken.

Dersom (!!) saaledes En sønderlemmede et slet Produkt, og, naar han, uagtet al Umage, ei fandt Noget Roes værd, dog bestandig udraabte: det er Stoffets, og ikke Konstnerens Brøde! som om hint havde paatrængt sig denne; mon det da kunde kaldes, at befordre Videnskabelighed, eller en Litteratur, Danmark værdig? Dersom en Anden, af Kiærlighed til Nordens Oldtid, omtalte med Hæder og Skaansel en Compilation om Fædres Skikke, skiøndt samme tydelig viste, den hølærde Forfatter ei engang kiændte Stridskøgul, som dog – mod sin Villie – gjorde ham til Hædersmand, og at han gierne – beundrende Sprogenes Liighed – kunde oversætte *fehirder* ved Fæhyrde; mon det da var Maaden, hvorpaa Musernes yngre Sønner burde opmuntres til at kaste dybere Blik paa gamle Nord, og fremtrylle et glandsfuldt Billede af samme?

Men, hvad om nu lignende Recensioner endog affattes af Mænd, vi ellers med Glæde see paa Dommersædet; er det da saa underligt, om jeg ikke an294slaaer Nyttens, Videnskabelighed høster af vore Lærde Efterretninger, synderlig høit?

Præmieuddelinger erkiændes og bruges almindelig som et passende Middel til at befordre Videnskabelighed; men saameget er dog vel vist, at ingen videnskabelig Stemning findes hos de Studerende, naar Præmier behøves, og at de, som skrive for at erholde Præmie, ere ligesaalidt videnskabelig stemte, som de, der skrive for en Doctorhat. Dette følte ogsaa hiin Videnskabernes ædle Ven, da han bekjæntgjorde os en Udsættelse af Præmier som et sørgeligt Kiændetegn paa den voxende Ringeagt for Pieridernes hulde Smil, denne herlige Løn, de selv skiænke deres varme Tilbedere. Hvorledes skulde jeg da kunne lovsynge et Middel, hvis Nødvendighed jeg saa gierne vilde skiule for mig selv, skiøndt jeg agter og ærer de Mænd, der i deres Stilling gjorde, hvad der stod til dem?

Imidlertid troer jeg ikke, de ere ganske unyttige, ja de torde vel endog, skiøndt under en høiere Form, existere da, naar Videnskabelighed selv begeistrede Skribenterne.

Og i denne Idees nøiere Udvikling vil jeg søge at finde Forholdet mellem disse aandige Veddekampe, og hine olympiske Lege, dette udvortes glimrende Symbol paa Menneskets Udvikling. Ligesom i disse 295var Sted for Yttring af enhver Legemets Kraft, saa burde og Siælen finde fri Tumbleplads her. Men nu opstaaer en Forskiæl, i det Legemets Kræfter ere i deres Virksomhed bundne til Stoffet, der gives udenfra, og derfor ei kunne virke samlede paa et Punkt, da Siælen derimod er sin egen Gienstand, og kan udtale sin hele Kraft, naar den er sig samme bevidst. Derfor maatte i de olympiske Lege gives flere Øvelser, medens der i de aandige Veddekampe egentlig kun gives een.

Prisen maatte da tilkiændes den, hvis Product vidnede om størst Videnskabelighed.

Dog, den Tid, da en saadan Indretning kunde blive til, som Resultatet af Nationens Stemning, er vel fiern, og blev den til paa anden Maade, var den latterlig.

Saalænge man endnu har Videnskaber, og ikke Videnskab, maa ogsaa større Liighed med hine græske Lege beholdes, og Præmier udsættes i enkelte Videnskaber. Det maatte synes, baade analogisk, og med Hensyn paa det høiere Maal, at den Afhandling, der skulde krones, maatte omfatte hele Videnskaben; thi enkelte Hiul løb ikke paa Rendebanen, men dette Skridt vilde være for rask. Der kunde ikkun gives een saadan Afhandling over Videnskaben, thi dennes Tilværelse som enkelt maatte derved ophæves, og vi 296staae paa Punkten, hvor hiin førstomtalte Indretning kunde begynde.

Vi maa da begynde et Trin lavere, og udsætte Præmie for Afhandlinger over Videnskabernes enkelte Dele, thi først, naar alle Delene ere blevne et organiseret Heelt, kan det tydelig indsees, at dette Hele kun atter er en Deel. Et andet Spørgsmaal er, om det burde fastsættes, hvilken Videnskabens Deel der skal afhandles? Jeg troer nei, thi hiint forekommer mig at være det samme, som om man, ved at forberede en Konstudstilling, vilde bestemme, hvilke Ideer Maleren og Billedhuggeren skulde udføre, og i Aandsarbeider bør Individet have al den Frihed, der kan bestaae med Øiemedet. Nu er Øiemedet ved Præmier, at fremme Videnskabelighed, og det maa da agtes ligegyldigt, hvilket Æmne der vælges, naar det kun har Interesse, og behandles værdigt. Desuden vilde Concurrencen vorte større, altsaa mere Tænkning vækkes, og Afhandlingerne blive mere fyldestgørende. Det Sidste kan maaskee holdes for uafgiort, men min Pligt er det, at fremsætte de Præmisser, med hvis Rigtighed Slutningens maa staae eller falde.

Det maa, efter min Overbeviisning, være umuligt, at et Menneske, med hvis Arbeide Videnskaben kan være tient, vil, for at vinde en Præmie, ombytte den Tænkning, og de Beskiæftigelser, som just 297da

interessere ham, med dem, som ere Prisens Betingelser, og om han end vilde, stod det vel neppe saa ganske i hans Magt; thi man vil dog vel ikke paastaae, at ligesom det kan være Skomageren det samme, enten han syer Støvler eller Sko, det saaledes ogsaa kan være den Tænkende ligemeget, hvor til han anspænder sin Aandskraft. Et bestemt Spørgsmaals gode Besvarelse er da afhængig af det saare uvisse Tilfælde, at En, som kan give samme, just da forelægger sig samme Spørgsmaal.

Men, end mere. Naar Spørgsmaalene skulle have Vigtighed og Interesse, ville de ofte ikke kunne besvares fyldestgørende i den givne Frist. Man maa da forudsætte, at Individet allerede forhen har sysselsat sig med samme; men lader der sig bygge paa en saadan Tilfældighed?

Saaledes udsatte Universitetet – om jeg husker ret – 1804 en Præmie for Besvarelsen af det interessante Spørgsmaal: Hvad er Epopeens Særkiænde, og hvilke af de nyere Digte fortiene dette Navn? Hvad her forudsættes, behøver jeg ikke at anmærke.

Det blev, saavidt jeg veed, ubesvaret, og – var det underligt?

Selskabet til de skønne Videnskabers Befordring har ogsaa nylig tildeels vedkiændt sig Troen paa Friheds Nytte i denne Henseende; thi, skiøndt det ogsaa fulgte Skikken i at udsætte Præmier for 298 Producter af bestemt Indhold, tilføiedes dog, at Selskabet vilde modtage ethvert æsthetisk Product, der havde Værd, til Indførelse i sine Skrifter, og hvem dette ikke er Præmie nok, fortienner ingen.

Jeg vil ikke gjøre nogen Undskyldning, fordi jeg vovede mig til en Materie, hvis rigtige Behandling maaskee alt for synlig oversteeg mine Kræfter; thi har jeg slet intet sagt, som er værdt at læse, eller begrunde, da fortienner jeg ingen Skaansel, og er det Hele ikke en ret, net, slet Plet, da vide alle Fornuftige, hvormegen Viisdom man bør vente af en umyndig theologisk Candidat, der prøver Penne i en Afkrog, for at glemme sig selv.

Hvad jeg derimod ret inderlig vil bede, er, at om man end skulde finde noget Urigtigt i disse Blade, man dog vil troe, som Sandhed er, at det ene har sin Grund i uforsættelig Uvidenhed!

Nic. Fred. Sev. Grundtvig.